

**Nieuwsbrief
nr.31 / januari 2026**

Beste Vrienden van St. Gerlach,

Het bezoeken van het graf van een heilige, de verering van veeheiligen en van relieken, de zegening van vee of van brood, processies en diverse activiteiten van broederschappen worden beschouwd als vormen van volksdevotie. Het gaat daarbij om een uitdrukking van geloof via gevoelens, gebruiken en voorwerpen.

Sinds de reformatie en de Franse tijd wordt zelfs in de katholieke kerk soms op volksdevotie neergekeken. In het heuvelland tussen Aken, Maastricht en Luik is de volksdevotie echter steeds belangrijk gebleven. De vele wegkruisen en kapellen getuigen daarvan. Er is de laatste jaren zelfs een zekere groei van volksdevotie te zien. Nieuwe voetpelgrimages worden opgezet. Zo wandelt Henk Erinkveld, overste van het Redemptoristen-klooster in Wittem, samen met gelovigen jaarlijks vele pelgrimages vanuit Wittem. Op zondag 4 januari 2026 liep hij met een groep pelgrims en de reliekbuste van St. Gerlach vanuit Houthem door de sneeuw naar Banholt om daar de afsluiting van het Banholtse jubileumjaar te vieren. Ook andere vormen van volksdevotie komen in het Octaaf van St. Gerlach terug. De verering van St. Gerlach als veeheilige herleefde bijvoorbeeld een week na de pelgrimage naar Banholt in Trembleur, waar abbé Olivier Windels in de stallen van het dorp het vee zegende, voorafgegaan door een kleine processie met fanfare en vaandels, waarin een vaandel van een nieuwe Gerlachus broederschappen een beeld van St. Gerlach uit de kerk van Trembleur werden meegedragen.

In deze aan volksdevotie gewijde nieuwsbrief volgt eerst de tekst van een zogenaamde Kloostercast met overste Henk Erinkveld van 5 januari 2026¹ over volksreligiositeit. Erinkveld vertelt daarin over de devotie tot St. Gerlach. Daarna volgen foto's die een indruk geven van de viering van de feestdag van St. Gerlach in Houthem, Banholt en Trembleur.

We wensen u veel plezier en (volks)devotie toe bij het lezen van deze nieuwsbrief.

De redactie

¹ <https://podcastluisteren.nl/pod/Kloostercast>

Volksreligiositeit: achterhaald of goede gewoonte?

Kloostercast door Henk Erinkveld, 5 januari 2026

“Vandaag is het de feestdag van de H. Gerlach. U heeft waarschijnlijk nog nooit van hem gehoord. Dat is geen schande, tenzij u in Zuid-Limburg woont. Want hij is de enige daar geboren, getogen en gestorven heilige. Even kort iets over zijn wonderlijke levensgeschiedenis. Deze edelman uit de 12^e eeuw leefde er aanvankelijk lustig op los tot de dood van zijn vrouw hem tot inkeer bracht. Hij ging op bedevaart naar Rome en Jeruzalem. Bij thuiskomst liet hij alle luxe varen en trok hij zich als kluizenaar terug in een holle eik in het huidige Houthem bij Valkenburg. Elke dag ging hij van daar te voet naar het graf van St. Servaas in Maastricht en op zaterdag naar de Dom van Aken, in die tijd een druk bezocht Mariaoord. Mensen kwamen massaal naar de kluizenaar in Houthem om raad te vragen. Dat maakte kanunniken uit het nabijgelegen Meerssen jaloers en ze lieten zijn holle eik omhakken. Zijn populariteit werd er niet minder om. Hij was goed voor de armen en had vrienden tot in de hoogste kringen. Na de dood van St. Gerlach rond 1165 nam de verering van St. Gerlach een hoge vlucht. Norbertinessen stichtten bij zijn graf in Houthem een klooster om de vele pelgrims op te vangen. De prachtige barokkloosterkerk is er nog.

Waarom vertel ik dit? Omdat legendarische heiligen vaak bron zijn van oude tradities die ook vandaag nog springlevend kunnen zijn. Een van die tradities rond St. Gerlach is dat in de dagen rond zijn feestdag, het Octaaf, pelgrimstochten gehouden worden, waarbij het borstbeeld van de heilige wordt meegedragen. Soms is dat een fikse wandeling van rond de 28 km in navolging van St. Gerlach zelf van Houthem naar Aken. Zo ontstond een vriendschap tussen St. Gerlach en St. Gerardus halverwege de route in ons klooster in Wittem. Terwijl de hedendaagse pelgrims dan pauzeren wordt de draagbaar met het borstbeeld van St. Gerlach dan neergezet bij de beeltenis van st. Gerardus. Zo kunnen die twee heiligen met elkaar van gedachten wisselen over hoe ze al die drukte rond hun persoon ervaren.

St. Gerlach op weg vanuit Houthem naar Banholt, 4 januari 2026. Een voetpelgrimage van 13 km. Onderweg werd gebeden of volgde een korte meditatie bij kapellen te Houthem, 't Rooth, Honthem en Bruisterbosch.

Ik vertel dit wat gekscherend, maar met een serieuze ondertoon. Vorig jaar wees een onderzoek uit dat God uit Nederland aan het verdwijnen is en dat kerk en geloof randverschijnselen zouden zijn geworden. Maar is dat zo? Het ligt er maar aan waar je naar kijkt en wat je precies meet. Eén ding is zeker. De Gerlachverering brengt mensen samen en in beweging. Met veel gezelligheid, maar ook met bezinning. Elk jaar is er een thema. Dit jaar is dat *“Kom over de Brug”*. Parochies uit de buurt vieren het feest mee. Er zijn uitstapjes naar Banholt en naar Trembleur bij Luik. Het Octaaf wordt afgesloten met een vrijwilligersavond. Is dat geen kerk zijn?

Bedevaarten, volksdevoties, pelgrimages... Kloosters spelen vaak een gastvrije rol bij deze oude en nieuwe vormen van geloofsbeleving en het vieren van het leven. In de statistieken is Gods aanwezigheid moeilijk af te lezen. Maar het doet mij deugd als ik op zo een jaarfeest pelgrims op weg mag sturen met een pelgrimsreisgebed:

God van Abraham en Sara. God van mensen onderweg. Wijs ons de weg naar de vrede. Naar een wereld waarin ieder tot zijn recht komt. En dat we ons oriënteren mogen op het voorbeeld van St. Gerlach en al uw lieve heiligen en zo mogen aankomen in wiens voetspoor zij gingen, Jezus Christus, Uw Zoon, onze Heer. Amen.”

Boven: de eerste pelgrims verzamelen zich in de Gerlachuskerk in Houthem in het holst van de nacht voor de voetpelgrimage naar de Gerlachuskerk in Banholt.

*Boven: vanaf Honthem konden de pelgrims door de sneeuw het Licht tegemoet lopen.
Onder: rustpauze bij een kapel in Honthem*

AFSLUITING VAN HET JUBILEUMJAAR: 150 JAAR GERLACHUSKERK IN BANHOLT

De pelgrimage van 4 januari 2026 van Houthem naar Banholt leidde naar de H. Mis in de Gerlachuskerk aldaar, waarmee het jubileumjaar van 150 jaar Gerlachuskerk werd afgesloten. Feitelijk is de kerk overigens pas sinds 1939, het jaar waarin Banholt een zelfstandige parochie werd, aan St. Gerlach gewijd, maar al vanaf de inzegening van de kerk klonk vanuit de kerktoren het uit Houthem afkomstige Gerlachusklokje, dat in Banholt jarenlang in de kerktoren hing. Eerst in een kleine kerktoren en later in de huidige, hoge, toren.

De oudste foto van de kerk van Banholt, toen nog met een kleine toren. © Stichting De Klompenraad Banholt

1939: Installatie van pastoor Rohs, die met herdersschopje in Banholt aan de parochiegrens wordt verwelkomd door de Banholtenaren. De kerk werd toen gewijd aan St. Gerlachus en had toen al de huidige hoge toren.

Na aankomst in Banholt, volgde een pontificale hoogmis met mgr Van den Hout als hoofdcelebrant en pastoor Tervoort en overste Erinkveld als concelebranten. De H. Mis werd afgesloten met een verering van de reliek van St. Gerlach, muziek van harmonie Amicitia en uitdeling van Gerlachusbrood en Gerlachuszand door misdienaars bij de uitgang van de kerk. Daarna begaven de parochianen zich naar het patronaatsgebouw voor vlaai en koffie. Daar werd door de Banholtenaren onder andere samen

met burgemeester Crijnen, pastoor Tervoort, de beide kapelaans en de organiserende Klompenraad teruggekeken op een geslaagde viering van het jubileumjaar van de Banholtse parochiekerk.

Links: mgr Van den Hout met rechts van hem de reliekbuste van St. Gerlach. Rechts en onder: Pastoor Tervoort biedt gelovigen na afloop van de H. Mis gelegenheid tot verering van de reliek. Erachter het Gerlachusbrood en Gerlachusvand.

Links: één van de hoogtepunten van het jubileumjaar was het toneelspel "Ut is hie neet ummer Kirmes", een spel over de ontstaansgeschiedenis van de kerk en parochie dat op 5 en 6 juli 2025 werd gespeeld en waaraan meer dan 100 Banholtenaren meededen. St. Gerlach (links) knoopte in dit toneelspel de gebeurtenissen vanuit zijn holle eik als verteller aan elkaar.

HET GERLACHUSOCTAAF IN HOUTHEM

Het Gerlachusoctaaf werd in Houthem op de feestdag van St. Gerlach, 5 januari 2026, geopend met een pontificale hoogmis. De volgende Octaafdagen bezochten diverse groepen de Gerlachuskerk, vaak met eigen priesters en zangkoor. Pastoor Dieteren en de kapelaans Jijo en Kessels zorgden voor assistentie. De vrijwilligers in Houthem hadden de Gerlachuskerk voor het Octaaf weer prachtig versierd. Zij verzorgden, als gebruikelijk, tevens de reliekverering en zorgden voor koffie en vlaai na afloop van de H. Mis. Hieronder enkele foto's van de viering die zijn gemaakt door Arthur Staal.

Boven: het dragersgilde van St. Petrus uit Maastricht voorafgaand aan het betreden van de Gerlachuskerk voor de H. Mis op 5 januari 2026

Boven en onder: acolieten met processiekruis gevolgd door de kapelaans, pastoor Dieteren en mgr Van den Hout betreden langs het graf van St. Gerlach de Gerlachuskerk voor de viering van de feestdag van St. Gerlach.

Het altaar van de Gerlachuskerk was door de Houthemse vrijwilligers weer prachtig versierd met dennenbomen en kerststerren. Verder zijn op het altaar te zien de reliekbuste van St. Gerlach (rechts), de reliekbuste van St. Lambertus met berrie en een beeld van St. Pieter met reliekhouder en berrie.

In de preken tijdens de H. Missen van het Gerlachoctaaf wordt aan de hand van fragmenten uit het leven van St. Gerlach steun en troost geboden aan de pelgrims. Bij de opening was het hiervoor de beurt aan de bisschop van Roermond, mgr Van den Hout (zie hieronder).

DE VIERING VAN HET GERLACHUSFEEST IN TREMBLEUR

Op 10 januari 2026 stonden delegaties uit Houthem en Banholt gereed om naar Trembleur af te reizen voor de viering van het Gerlachusfeest daar, maar sneeuwbuien en een krachtige vorst dwongen hen om op het laatste moment af te zien van de pelgrimage. Niettemin ging het feest in Trembleur door dat door de lokale bevolking en een heropgerichte lokale Gerlachusbroederschap was georganiseerd.

Links: de kerk van Trembleur. Rechts: in de kerk bevindt zich een offerblok voor en beeld van St. Gerlach. Gerlach is erin afgebeeld als veeheilige met een koe en een varken aan zijn voeten. Als zodanig werd hij in Trembleur tussen 1922 en de jaren zeventig van de 20ste eeuw vereerd.

Links: het nieuwe vaandel, de trots van de heropgerichte Gerlachusbroederschap van Trembleur. Rechts: het vaandel geflankeerd door de vlag van de jonkheid van Trembleur (links) en de tricolore van België.

Trembleur is een dorp van gemengde bedrijven (veeteelt en fruitteelt) en van ex-mijnwerkers die tot in de jaren zeventig in de nabijgelegen steenkolenmijn van Blegny werkten. Vandaar dat in Trembleur behalve St. Gerlach ook de traditionele patroonheiligen van mijnwerkers (St. Barbara met toren en St. Leonard met mijnwerkers in een schip) vereerd worden.

Boven: het beeld van St. Gerlach in de Mariakapel van Trembleur geflankeerd door beelden van St. Barbara (links) en St. Leonard (rechts).

Geheel in de geest van Gerlachus als veeheilige werden na afloop van de viering in de kapel van Trembleur enkele boerderijen in de omgeving van Trembleur door een processie bezocht waaraan behalve pastoor Windels ook een harmonie, de jonkheid en de nieuwe Gerlachusbroederschap van Trembleur deelnamen. De regionale televisie van Luik was aanwezig om verslag te doen van dit bijzondere Gerlachusfeest, dat aldus ook niet onbemerkt zal zijn gebleven elders in het bisdom Luik.

Pastoor Windels zorgde tijdens de omgang en de viering voor gebed en was niet zuinig met wijwater bij het zegenen van de stallen en van het vee. Maar ook aan de pelgrims werd gedacht. Op deze koude dag werden de deelnemers in de stallen op warme chocolade en op Gerlachusbrood getrakteerd.

Boven: de kerk van Trembleur is al enige jaren niet of nauwelijks meer in gebruik en heeft dringend behoefte aan een restauratie. Mogelijk geeft de herleving van de devotie tot St. Gerlach de aanzet tot het vinden van financiële middelen voor deze restauratie.

De eerste tussenstop van de processie was bij de boerderij van Alain Demonceau. In de stal sprak pastoor Windels een gebed uit. De koeien zullen er niet veel van begrepen hebben, maar ze kregen wel de zegen van de pastoor. Voor de deelnemers was er in de stal warme chocola. Deze werd met hulp van enkele kinderen rondgedeeld. Het was mooi om te zien dat de gehele gemeenschap van Trembleur (van jong tot oud) zich tot het Gerlachusfeest aangetrokken voelde en eraan heeft bijgedragen. Het was zeker niet alleen een feestdag voor de koeien, schapen en paarden van Trembleur maar voor iedereen en dat zorgde voor een goede sfeer. Het was ook mooi om te zien dat in Trembleur Gerlach als veeheilige werd vereerd. In Houthem, waar bijna geen boerderijen meer zijn, kan het Gerlachfeest vermoedelijk niet meer op die gevierd worden, maar in Banholt, waar nog diverse boerenbedrijven actief zijn en de boerentraditie sterker is, kan allicht het voorbeeld van Trembleur nog gevolgd gaan worden.

Boven links: pastoor Windels gaat met wijwatervat en kwast door de stallen. Rechts: de kinderen helpen mee om warme chocola uit te delen die met een soeplepel uit een emmer werd geserveerd.

Pastoor Windels ging met de organisatoren in de stal van Demonceau op de foto, waarna de processie met St. Gerlach door de sneeuw verder trok op weg naar een volgende boerderij waar het vee op de zegen wachtte.

Vanuit Houthem-St. Gerlach en Banholt werden felicitaties per e-mail toegestuurd toen vroeg in de ochtend duidelijk werd dat afreizen vanuit Houthem met de reliekbuste van St. Gerlach vanwege de (zeer) gladde wegen niet verantwoord was. Deze boodschap vanuit Houthem-St. Gerlach werd in de kapel van Trembleur in de viering aan de deelnemers voorgelezen met de wens om in 2027 alsnog samen het Octaaf te mogen vieren:

“Chers amis a Trembleur,

Au nom des paroisses de Saint-Gelach a Houthem et Banholt et au nom des Amis de Saint-Gerlach, nous vous félicitons pour l'initiative de célébrer la fête de Saint-Gerlach à Trembleur. Cela nous rappelle l'époque où la Basse-Meuse n'était pas encore une région industrielle, mais une région d'éleveurs des bovins, et où elle était encore étroitement liée à la Basse-Meuse néerlandaise. Aujourd'hui, nous voulions franchir la frontière pour vénérer ensemble Saint-Gerlach, mais les conditions météorologiques nous en ont empêchés.

La vénération de Saint-Gerlach comme saint protecteur du bétail est probablement liée à son séjour à Jérusalem, à l'hôpital Saint-Jean, où il exerça le métier de berger. Ce rôle humble était en accord avec les sept années de pénitence qu'il effectua en Terre sainte. Depuis plusieurs siècles, durant l'octave de Saint-Gerlach, des agriculteurs venus de loin se recueillir sur sa tombe pour l'honorer. Ils apportaient du sable à suspendre dans les étables ou à répandre pour protéger leurs troupeaux. Cela peut paraître superstitieux de nos jours, mais cela témoigne essentiellement de la profonde conviction que le seul véritable salut vient de Dieu, et non des hommes, de la science ou des exploitation minière/commerciales.

Nous sommes ravis qu'une confrérie de saint Gerlach ait été fondée à Trembleur, s'inscrivant dans la continuité de la dévotion des générations précédentes à Trembleur et dans ces environs. Aujourd'hui, nous voulions vous offrir un cadeau pour pour cette confrérie, mais nous vous proposerons cela un autre jour.

Nous espérons vous accueillir à l'Octaaf de Houthem-Saint-Gerlach l'année prochaine dans de meilleures conditions météorologique et, en attendant, en tant qu'amis de saint Gerlach, nous pouvons ensemble méditer sur l'enseignement de ce saint de notre région Mosane, entre Liège, Maastricht et Aix-la-Chapelle.”

De Gerlachusbroederschap uit Trembleur zorgde op haar beurt ten behoeve het feest van St. Gerlach voor drie teksten die tijdens de viering en de bezoeken aan de veestallen onder leiding van pastoor Windels gebeden konden worden. Voor de Nederlandse pelgrims was door de broederschap zelfs voor boekjes met een vertaling van die gebeden naar het Nederlands gezorgd:

Boven: het eerste van de drie gebeden tot St. Gerlachus die door de gemeenschap van Trembleur zijn opgesteld en uitgegeven. Onder het derde gebed.

Terwijl in St. Gerlach in het Octaaf met name wordt verwezen naar St. Gerlach als heilige pelgrim en kluizenaar wordt in Trembleur juist teruggerepen op de oude volksdevotie met St. Gerlach als veeheilige. Voor Banholt is St. Gerlach weer nauw verbonden met het ontstaan van de parochie na een kerkstrijd met Mheer. Hoewel de insteek verschillend is, werd deze maand zowel in Trembleur als in Banholt en Houthem bewezen wat overste Erinkveld in de kloostercast vertelde: **“de Gerlachverering brengt mensen samen en in beweging. Met veel gezelligheid, maar ook met bezinning”**. In die geest zal op maandag 12 januari 2026 het Octaaf in Houthem afgesloten worden met een H. Mis om 19 uur in de Gerlachuskerk, om 20 uur gevolgd door een vrijwilligersavond met een lezing van Harry van der Bruggen over de Banholtse kerkstrijd. Daarna worden enkele videofragmenten van het toneelstuk over die kerkstrijd dat in juli 2025 in Banholt in de buitenlucht werd opgevoerd. Een mooie afsluiting van weer een geslaagd Octaaf, dat dit keer op drie locaties gevierd werd!